

FEMINISTICKÝ ROMÁN BEZ ŽENSKÉ HRDINKY

Kateřina Čopjaková

Olga Tokarczuková si ve svém novém románu *Empusion* střílí z přesvědčení o mužské nadřazenosti. Do horského sanatoria Görbersdorf, kde se na čerstvém povětří léčí nevléčitelná tuberkulóza, přijíždí v roce 1913 mladý student ze Lvova Wojnicz. Osazenstvo tvoří podobně situovaní mladíci krátící si monotónní dny plné procedur nekonečnými debatami. Parafrazí na slavný román nobelisty Thomase Manna *Kouzelný vrch*, který se odehrává ve stejném roce, jen ve švýcarském Davosu, autorka otevřeně přiznává, zajímavější je, kam ji posouvá. Stejně jako německý spisovatel vytvořila příběh, který postrádá hrdinky, ten její se ale kolem druhého pohlaví točí. Vševedoucímu vypravěči tato obsese hrdinů neujde a rád si z ní utahuje: „Ať už si pánové dříve povíдали o čemkoli, později se stále mluvilo o tomtěž — o ženách.“

Světová válka klepe na dveře, ale k distingovaným hostům jako by její blízkost nedoléhala. V izolaci slezských lesů v opojení domácím likérem probírají všechno možné od darwinismu přes psychoanalýzu po futurismus, aby se vždy vzájemně utvrdili o své moci nad ženami (a světem) dané rozumem a vůlí. Přitom se při každé větší námaze zadýchají a v horším případě kašlou krev, kdykoli svůj horský skleník opustí, a musí se brzy vrátit zpět, protože se jim přitíží.

Wojnicz mezi hosty vyniká citlivostí, která mu nedovolí přejít sebevraždu manželky majitele penzionu, trápí ho neustálé pochyby o vlastní nedostatečnosti odvíjející se od jeho vrozené anomálie pohlavních orgánů, a možná proto nejmíň mluví a více se dívá. Brzy mu z útržků rozhovorů, neurčitých šramotů a významných pohledů dochází, že tu není vše v pořádku. Nepátrá, naopak stále více spoléhá na své smysly a intuici — ostatně *Empusion* není detektivkou, v níž vládne analytický rozum, nýbrž hororem, jak se píše v podtitulu knihy.

Tokarczuková přidává na zlověstnosti a dělá to obvyklými žánrovými postupy. Čtenář chápe, že se někdo dívá, a netuší kdo.

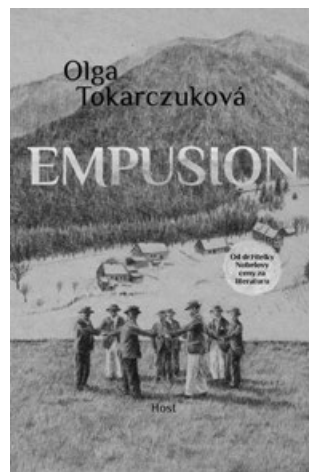
Vypravěči asistují „bezejmenní obyvatelé zdi, podlah a stropů“ spojení s přírodou, jež hostům pomáhá přežít, zároveň si ale každoročně vybírá svou daň — vždy v listopadu najdou jednoho z mladíků rozsápaného po lesích. Odtud také pochází název románu, který odkazuje na antickou nestvůru, jež se svým obětím zjevuje v podobě krásné dívky, stejně tak na názvy pro plíseň nebo jeden z druhů kudlanky. Druhá část neologismu pak pochází od slova „symposion“, slavného Platónova dialogu o lásce.

Ostatně parafrazí citátů slavných mužů napříč evropskou kulturou se v *Empusionu* najde více než dost a jejich kompletní výčet je uveden v autorské poznámce. Právě vysoká koncentrace mizogynních výroků dodává příběhu na směšnosti, zvláště když si uvědomíme kontext doby. Už brzy ženy muže zastoupí kvůli válce v továrnách a na dalších pracovních pozicích, své postavení si ani v míru nenechají vzít a získají v mnoha státech včetně Polska a Československa volební právo.

Jenže když se na výčet těch slavných mizogynů zadíváme pozorněji, neunikneme nám, jak hluboce vkořeněna je mužská nadřazenost do naší kultury a že sotva může být minulostí. Tokarczuková totiž nepíše historický, ale aktuální román. Žijícím autorům se sice vyhýbá, přesto svým hrdinům z roku 1913 vkládá do úst parafraze spisovatelů mnohem mladších, například Jacka Kerouaka, Ezry Pounda nebo Williama S. Burroughse. Jestliže se někteří čtenáři ptají, kde je ten slibovaný horor, pak jeho gró leží právě zde. Věty, které její hrdinové vyslovují, nejsou tolik vzdáleny těm, jež čteme třeba na adresu spisovatelek v českých médiích. „[...] ženy hledají v literatuře záminku pro vybuzení vlastních emocí, avšak jsou daleky používání idejí. Ženy tíhnou k literatuře, která se nebezpečně dotýká mezilidských vztahů, přesněji řečeno vztahů mezi muži a ženami,“ zní jeden z mnoha soudů v knize s dodatkem, že se spisovatelky až příliš zaobírají nepodstatnými detaily. A jak na tuto výtku

odpovídá autorka? Přidává další drobnost z všedního života mužských pacientů o jejich botách, jídelníčku nebo vlasech na polštáři.

Avšak není to jen potouchlá sabotáž páchaná na kánonu, kterou Tokarczuková rozkládá šovinistický svět, nabízí i vlastní cestu — proměnu, jíž nakonec projde Wojnicz a vykročí za zdi sanatoria. Slovo horor je v podtitulu doplněno přívlastkem přírodně-léčivý a právě v přijetí mužského a ženského v sobě a opuštění světa dualit spočívá podle autorky cesta ke zdravějšímu světu. Nezbývá než konstatovat pozoruhodnou skutečnost — polské nobelistce se podařilo napsat feministický román bez toho, že by v něm promluvila jediná žena. ●

Olga Tokarczuková
Empusion
přeložil Petr Vidlák
Host, Brno 2023
368 stran

